

Konu 4

ZAMAN-MEKAN YAKINSAMASI

Ertuğrul Murat ÖZGÜR

Ankara Üniversitesi
Coğrafya Bölümü
ozgur@ankara.edu.tr

ZAMAN-MEKAN YAKINSAMASI

Zaman-Mekân Yakınsaması

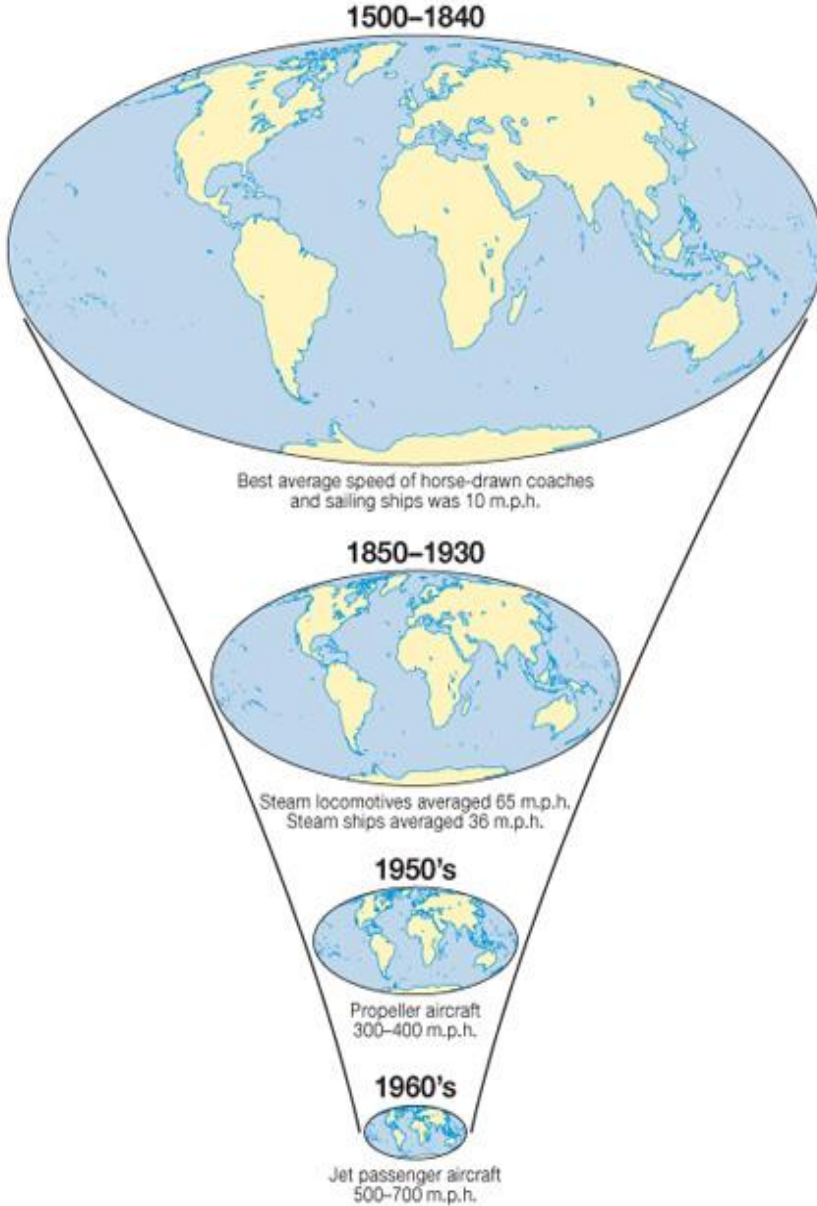
Tam Zamanında Sevkiyat-Teslimat

- Küreselleşme, kapitalizmin toplumsal boyut katılarak yeniden canlandırılması ve ona yeni bir biçim verilmesi sürecidir.
- Sürecin kırılma noktaları şunlardır:
  - 1) Endüstri Devrimi
  - 2) Kitlesele üretim (*Fordist üretim*)
  - 3) İki dünya savaşı ve savaşlar arasındaki “Büyük Buhran”
  - 4) İkinci Dünya Savaşı sonrası “Refah Devleti Dönemi”
  - 5) 1970’lerin başında açığa çıkan kriz (petrol krizi, devlet harcamaları/parasal genişleme, kârlılığın düşüşü/eksik tüketim)
  - 6) 1980’lerin başından itibaren neoliberalizmin yükselişi
  - 7) 1990’lı yıllara dağılmış bir Sovyetler Birliği ile girilmesi

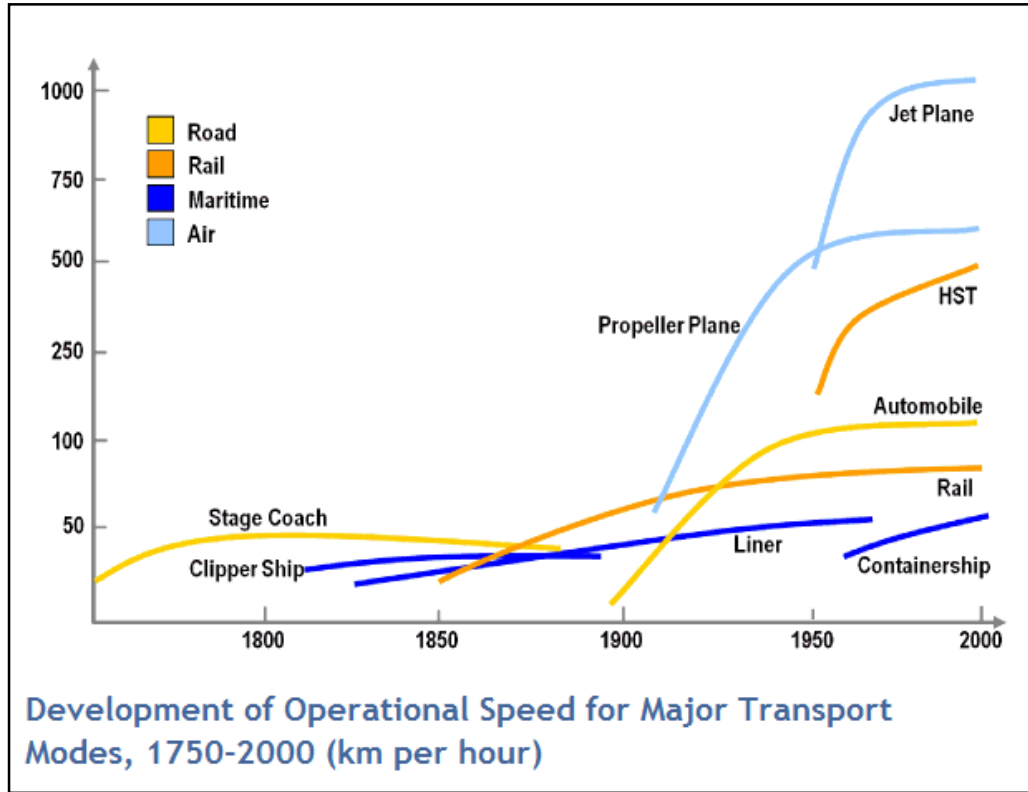
- Kapitalizmin yeniden canlandırılması ve ona yeni bir biçim verilmesinde, taşımacılık ve iletişim alanlarındaki teknolojik gelişmelere bağlı olarak zaman-mekân algısında yaşanan değişimler önemli rol oynamıştır.
- **Kapitalizmin içine düştüğü krizlere bulduğu çözümlerden biri, yaşam hızının artırılması olmuştur.**

- Mekânı aşma süresindeki kısalma ve dünyanın küçüldüğüne inanılması, zaman-mekân yakınsamasının (sıkışmasının) en önemli dışı vurumudur.
- **Mekân**, iletişimin yarattığı küresel bir köye dönüştükçe ve ekonomik-ekolojik karşılıklı bağımlılıklarla örülmüş şekilde küçüldükçe; **zaman**, içinde bulunulan andan başka bir şey yokmuş gibi kısaldıkça; mekânsal ve zamansal dünyaların sıkışması duygusuyla karşı karşıya kalınmaktadır (Harvey, 2006)

- **Zaman-mekan yakınsaması, iletişim ve taşımacılıktaki ilerlemeler sayesinde iki lokasyon arasındaki mesafenin azaldığı izlenimdir.**
- Yakınsama, **yaşam hızının artışının** kapitalizmin tarihine damgasını vurması ve dünya ölçeğinde **mekânsal engellerin aşılmasıdır.**
- Ulaştırma teknolojisindeki ilerlemeler, küresel taşımacılık sisteminin zaman-mekân yakınsamasına aşamalı olarak imkan sağlamıştır.
- Endüstri Devrimi öncesi, ulaştırma teknolojisi sadece dünyanın belirli bölgelerine sınırlı erişime izin vermiştir.
- Ulaşım alanındaki teknolojik yenilikler, esas olarak gelişmiş ekonomilerin pazar ve kaynaklara erişimini sağlayan ekonomik etkinliğin arttırılmasında kullanılmıştır.

- **1500-1840**
At arabası veya yelkenli geminin en iyi ortalama hızı 16 km/saat idi.
----- **Endüstri Devrimi** -----
- **1850-1930**
Buharlı lokomotiflerin 100 km/saat
Buharlı gemilerin 58 km/saat
- **1950'ler**
----- **Modern Çağ** -----
Pervaneli uçakların 480-640 km/saat
- **1970'ler**
Jet yolcu uçağı 800-1120 km/saat
- **1990'lar**
Sayısal aktarım: Anlık

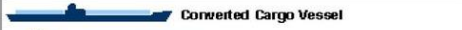

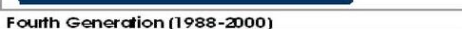

- Merkantilizm(ticaret kapitalizmi) ile başlayan yakınsama, aşamalı olarak bilgi aktarımı ve hızlı-ucuz taşıma sistemleri sayesinde küresel ekonomik mekanı şekillendirmiştir.
- Yakınsama, Batı Avrupa ve Kuzey Amerika'da, Latin Amerika ve Afrika gibi dünyanın diğer bölgelerinden daha hızlı gerçekleşmiştir.

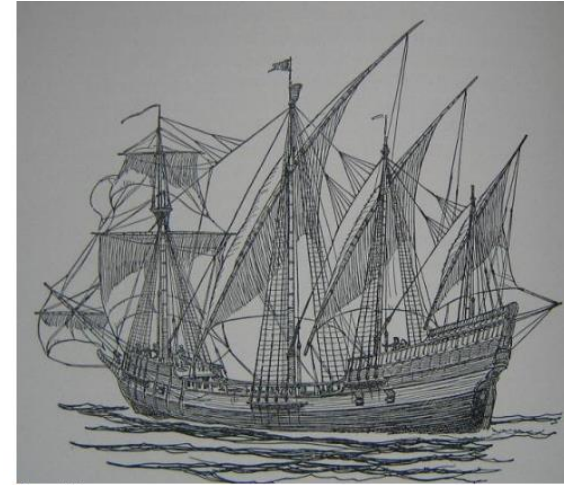

- Yük ve yolcu taşıyan gemilerin boyutları ve kapasiteleri inanılmaz artışlar göstermiştir.
- 50 tonluk Caravel'den MSC OSCAR'a (dünya'nın en büyük konteynır gemisi)
- Uzunluk: 396 m. genişlik: 59 m.
- Kapasite: 196 bin DWT
- 19.224 TEU konteyner* taşıyabilir.
- * (Bir konteyner, 34 metreküplük bir hacme sahiptir)

Konteyner gemilerinin yıllara göre gelişimi;

First Generation (1956-1970)	Length	Draft	TEU
 Converted Cargo Vessel	135 m	< 9 m	500
 Converted Tanker	200 m	< 9 m	800
Second Generation (1970-1980)			
 Cellular Containership	215 m	10 m	1,000 – 2,500
Third Generation (1980-1988)			
 Panamax Class	250 m	11-12 m	3,000
 Panamax Class	290 m	11-12 m	4,000
Fourth Generation (1988-2000)			
 Post Panamax	275 – 305 m	11-13 m	4,000 – 5,000
Fifth Generation (2000-?)			
 Post Panamax Plus	335 m	13-14 m	5,000 – 8,000

458,45 metre boyunda ve 564.763 DWT'lik Jahle Viking (Seawise Giant) isimli super tanker.
DWT veya Metrik ton 1000 kilograma karşılık gelir.

- Dünyanın en büyük yolcu gemisi unvanına sahip " Symphony of the Seas " (Denizlerin Senfonisi) adlı kruvaziyer; 362 metre uzunluğunda (dört futbol sahası), 5400 yolcu kapasiteli, 230.000 gross ton hacmindedir.

- Ulaşım teknolojilerindeki gelişmeyle karalar üzerinde 1950 yılında 6.2 saatte kat edilen bir mesafe 2000 yılında 2.6 saate düşmüştür.
- İnsanların seyahat veya yük taşıma süresi, yarım yüzyılda yarı yarıya hatta daha fazla kısalmıştır.

Eskiden Git-Gel Konya 6 saat

YHT

Ankara-Eskişehir

Ankara-Konya

Ankara-Yozgat

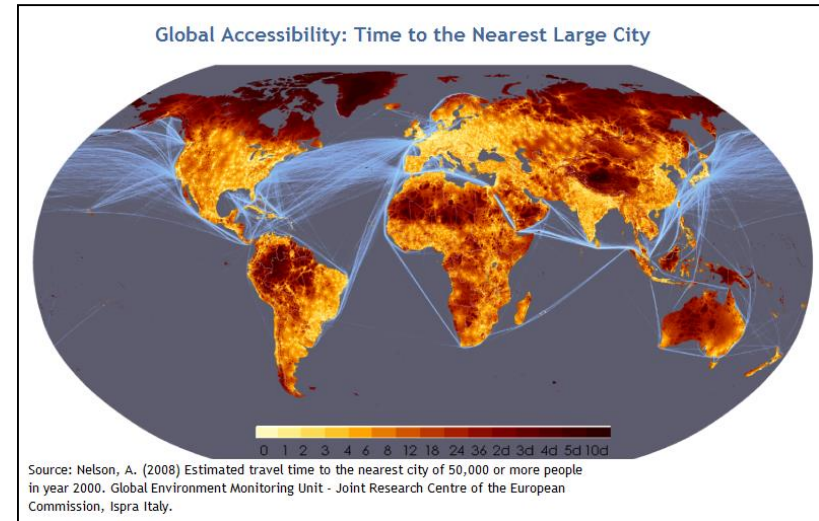
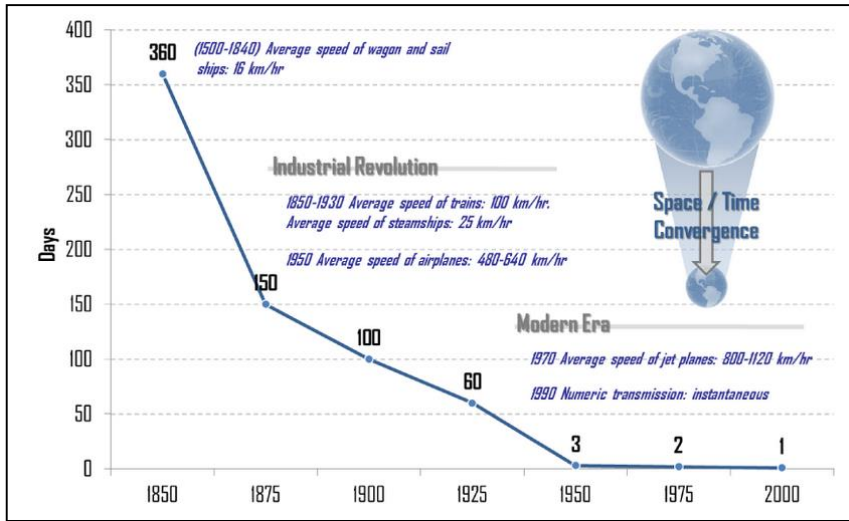
Ankara-Kayseri

Ankara-Sivas

Ankara-İstanbul

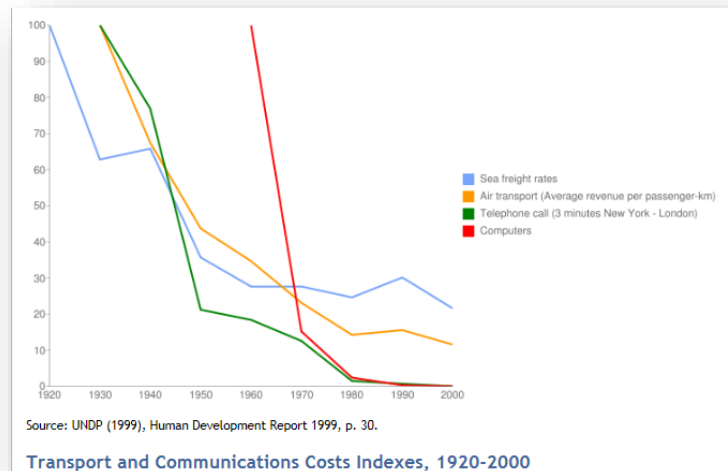

- 19. yüzyılın ortalarında 360 gün süren dünya çevresinde dolaşma süresi; 21. yüzyıl başında 1 güne inmiştir.

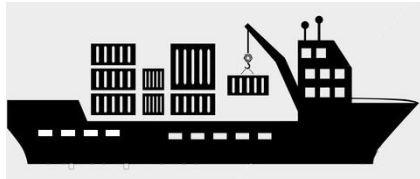
- Büyük bir kent aracılığıyla küresel erişebilirlik süresi kısalmıştır. **Dünya nüfusunun sadece %10'u büyük bir kente 48 saatten daha uzun bir sürede erişebilmektedir.**

- Ulaşım ve iletişim bedelleri, 20. yüzyıl boyunca teknolojik ilerlemeler ve ölçek ekonomileri aracılığıyla sürekli düşmüştür.
- 1960 yılında deniz taşıma bedelleri, 1920 yılındakinin 1/3'ü düzeyine geriledi.
- Hava taşımacılığında da benzer bir eğilim izlendi.
- 2000 yılında üç dakikalık uluslar arası telefon görüşme ücreti, 1940 yılındakinin yaklaşık %1'i kadardır.
- Londra-New York arasındaki görüşme, 1931 yılında 293 dolar iken 2005 yılında 25 centtir (1/4 dolar) .

- 20nci yüzyıl Fordizminin ve Keynesçiliğinin 1973'teki açık bir kriz oluşumuna yol açan birikmiş sorunlarına çözüm olarak şunlar devreye sokulmuştur:
  1. Üretim ve tüketimde **devir süresinin hızlandırılması**,
  2. Üretimde **çalışma temposunun yükseltilmesi**,
  3. Stokların azaltılmasını sağlayan **tam zamanında teslimat** uygulaması.
- Organizasyonel değişiklikler ve yeni elektronik denetim teknolojileri ile birçok sektörde kısalan devir süreleri.
- İşçilerin daha yüksek tempoda çalışması, vasıfsızlaşması ve yeniden vasıflı hale gelme sürecinin hız kazanması.
- Üretimdeki devir hızlanması → değiş-tokuşun ve tüketimin hızlandırılması.
- Tüketimin hızlandırılması bir dizi metanın ihtiyaç kategorisi içine sokulması ve bu üretilen meta ve hizmetlerin yeni mekânlarda satışa sunulmasını gerekli kılmıştır.

- Gelişkin iletişim ve bilgi akışı sistemleri ve dağıtım tekniklerinin daha rasyonel bir yapıya girmesi sayesinde üretilen malların dolaşım hızında artış yaşanmıştır:
- Konteynır kullanımı
- Ambalajlama
- Piyasadan geri besleme
- Barkot uygulaması
- Bilgisayarlı stok denetimi
- Banka kartıyla ödeme
- E-ticaret

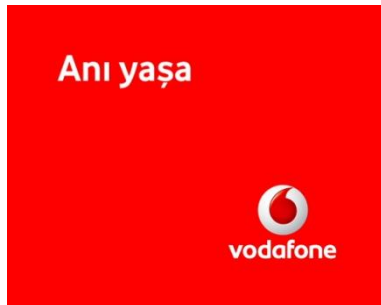
- Elektronik bankacılık ve kredi kartı türü ödeme şekli, bilgisayarlaşmış alış-veriş ile ters yönde para akışının hızı artmıştır.
- Finansal hizmetler ve piyasalarda hız artışı sağlanmıştır.

- Küresel medya, reklamcılık ve halkla ilişkiler hizmetleri, hız kanallarını canlandıran ve tüketimi kamçılayan yardımcı hizmetler olmuştur.

- Verilmek istenen ana mesaj: **Geçmişini ve geleceğini düşünmeden anı yaşamak, gelip geçicilik ve uçarılık.**
- Sermaye devir süresinin kısaltılması için yapılan hızlanmanın sonuçları arasında bazıları çok önemlidir:
  1. Moda ürünlerin, üretim tekniklerinin, emek süreçlerinin, fikirlerin, ideolojilerin, değerlerin ve yerleşik uygulamaların uçarılığındaki ve gelip geçiciliğindeki artış
  2. Meta (*mal, eşya*) üretiminde temel etki, anında çözüm ve atılabilirlik niteliklerinin, değerinin ve meziyetlerinin vurgulanması
  3. **Kullan at toplumu** sadece malları değil, değerleri, yaşam tarzlarını, istikrarlı ilişkileri, (insanlara, yerlere, binalara vb.) bağlılığı da atmaya içerir.

Tam zamanında teslimat ve bunun lojistiği

Parçaların sevkiyat birimleri

Hareketli saklama birimleri

Üretim birimleri

Depolama

Montaj hattı

Montaj ve depolama

Malların sevkiyat birimleri

Hareketli saklama birimleri

TAŞIMA

*Taşıma biçimi,
Terminaller
Modlar arası ve
modlar ötesi
işlemler*

ÜRETİM

*Girdi ve
çıktıların
uyumluluğu*

DAĞITIM

*Zamana dayalı
akış yönetimi
Depolama
birimi*

Source: Notteboom, T. and J-P Rodrigue (2009) "The Future of Containerization: Perspectives from Maritime and Inland Freight Distribution", *Geojournal*, Vol. 74, No. 1, pp. 7-22.

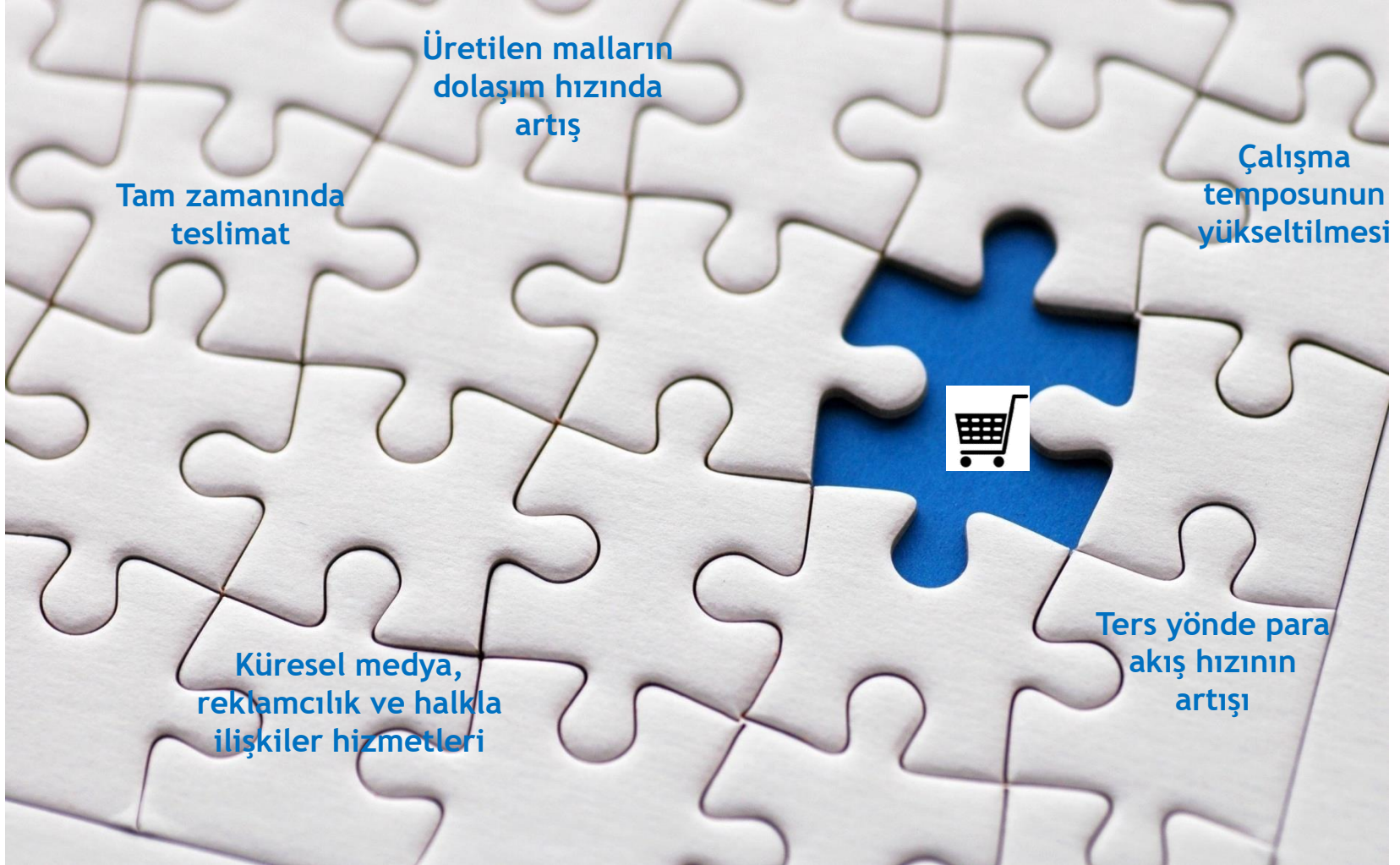

- Tam Zamanında Teslimat Sistemi - On Time Delivery System
- Gerekli malzemenin, gereken zamanda ve miktarda, gereken yerden alınıp, gereken yere, gereken zamanda ve istenilen koşullara uygun olarak sevk ve teslimatına yönelik bir sistemdir.
- Bu sistem stokların azaltılmasında ve tüketimin hızlandırılmasında etkilidir

Ulaşım-iletişim teknolojilerindeki gelişme

Devir süresinin hızlandırılması

Anı yaşama, gelip geçicilik ve uçarılık

Kullan at! toplumu yaratılması

- Ercan, F. (1996). Kriz ve yeniden yapılanma sürecinde dünya kentleri ve uluslar arası kentler: İstanbul. *Toplum ve Bilim*, 71, 61-96.
- Harvey, D. (2006). *Postmodernliğin Durumu*. İstanbul: Metis.
- Özkan, E. (2005). Küreselleşme-yerelleşme diyalektiğinde “Olmayan Kent”. *Değişen ve Dönüşen Kent ve Bölge* içinde, (s. 275-293), 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 28. Kolokyumu, 8-10 Kasım 2004, Ankara.
- Tekeli, İ., (2005). Türkiye’de kent bölgeleri üzerine düşünmek. *Değişen-Dönüşen Kent ve Bölge içinde* (s.73-89), 8 Kasım Dünya Şehircilik Günü 28. Kolokyumu 8-10 Kasım 2004.
- Tekeli, İ., Türel, A., Eraydın, A., Berkman, G., Şengül, T., Babalık, E. (2006). *Yerleşme Bilimleri/Çalışmaları İçin Öngörüler*. Türkiye Bilimler Akademisi Raporları 14, Ankara.